

החלום והענין

מפלגת העבודה הבריטית: לאן פניה מועדות?

ג. ד. ה. קול

ההיסטוריון שלעתיד לבוא, בלא למעט ערכם של החילוקים המדיניים החריפים בין שתי המפלגות, מצא ימצא עדות מרובה למגמת־יסוד רצופה עם מגמה לקראת שיוון חברתי וכלכלי רב יותר ולקראת הגדלה מהירה של היקף הפעולה הקולקטיבית בתחום הכלכלי והחברתי.

שיקולים אלו יש להם חשיבות כשאנו מעיינים בתכנית שמפלגת העבודה צריכה להביא לפני הציבור ל"חמש השנים הנוספות" שהוא מקוה לשלוט. אכן, ה"רציפות" בפוליטיקה הבריטית, הכרוכה באותה מגמת־יסוד, היא הרב־פיפיות. אי לזאת שני הטוענים לשלטון פוליטי יותר משהם פועלים דרך חירות בבצעם כל מדיניות שתעלה על רוחם ושיוכלו לפתות את הבוחרים לקבלת, הרי הם מפרשי המגמה הקיימת, כשסמכותם מוגבלת להחשת הקצב או להאטתו, ואף לסטיות משני צדי המסילה מבלי שירחיקו לכת ממנה יתר על המידה. מלבד תנאי מגביל זה לצעדיה של מפלגה מנצחת לאלתה, קיים סייג נוסף, שמבחינה כלכלית לא נשאר עתה מרחב רב לתלוקה מחודשת ונוספת של ההכנסה הממשית שבעין, וששום ממשלה בריטית לא תוכל להיות פועלת דרך חירות במלוא מובן המלה עד שבריר טניה תעמד על רגליה ולא תיזקק לסיוע כלכלי מבחוץ מאיזה מקור שהוא.

בכל הנסיבות האלו, תכניתה של מפלגת העבודה הבריטית לחמש השנים השניות בהכרח שתהיה בחינת ירידה מאיגרא רמא — על אחת כמה וכמה לנוכח היסודיות ללא־תקדים שבה עשתה המפלגה, בעניני פנים, מאז 1945 בדיוק מה שהבטיחה לעשות. חמש השנים הבאות, תחת איוו ממשלה שהיא, מן ההכרח שתהיינה בעיקר תקופת "ייצוב", מבחינה כלכלית, ופירושו הדבר לא רק השלמת מיבנים שלא נבנו אלא לחצאים, אלא גם, ויתר מזה, תשלום מלוא המחיר בהתחייבויות שתעלינה בהכרת עליה מהירה במידה שהשירותים החדשים יגיעו לידי הגשמה מעשית. גם אלמלא היו כל מכשולים מדיניים, אי אפשר היה לה למפלגת העבודה להביא לפני הבוחרים תכנית שניה שתהיה דומה לתכנית שהוגשה להם

ארבע שנות ממשלת הפועלים הצעידו את בריטניה כבר־דרך ארוכה. אין ספק כי כמה מן הדברים שנעשו בבריטניה מאז 1945 היו נעשים אילו ניצחו השמרנים, ולא מפלגת העבודה, בבחירות, כי הרבה ממה שעשתה מפלגת העבודה היה בגדר מענה לנסיבות, או היה בהתאם למגמות בלתי־מוכחות בהרגשת הרבים, שכל ממשלה הנבחרת בבחירות הפשוטות היתה מחויבת להביאן בחשבון. כל ממשלה היתה מחויבת להגשים את חלק הארי של תכנית באֶואֶרֶידג', להקים שירותי בריאות ארצי ממין זה או אחר, לבנות בתים במחירים הנתמכים ע"י השלטון, ולהטיל מסים כבדים גם על העשירים גם על העניים על מנת למצוא כסף לשם הדברים האלה. כל ממשלה היתה מחויבת לקיים בקורת תמורה על היבוא, לקנות קניות סטיוניות כדי להבטיח את אספקת המזון וחמרי־הגלם; לנקוט אמצעים נגד האינר־פלאציה ולקבל עליה את התוצאות הכלכליות והמדיניות של הזיקה לסיוע אמריקני. סבורני גם כן, שכל ממשלה היתה מחויבת להלאים לפחות את מכרות הפחם, ואולי גם את שירותי הגז והחשמל ואף את התעופה האזרחית, כשם שהשמרנים לא היו יכולים לבטל את מרבית הדברים שעשתה ממשלת הפועלים, אילו זכו בשלטון בשנה הבאה, כך לא היו נמנעים מעשות הרבה ממה שמתנגדיהם עשו בפועל.

אכן יש מגמה במדיניות הבריטית הניתנת להאצה או להאטה על ידי תוצאות הבחירות, אך אינה ניתנת לשינוי מניה זביה. השמרנים הם שהקימו את שירות השידור (בי בי סי), את ועד החשמל המרכזי, את ועד תחבורת הנוסעים של לונדון (ל.פ.ט.ב.), וכמה מוסדות קולקטיביים אחרים; הם היו אתראים, בשנים שבין שתי המלחמות, להרחבה ניכרת של הביטוח החברתי; הם היו שותפים עם מפלגת העבודה בצעדים הראשונים לתיכנונה ולתמיכתה של החקלאות הבריטית; הם תמכו בשיכון ופיקחו על השכירות. ודאי הם עשו זאת בצורה שלא הפיקה רצון מאת מפלגת העבודה, עשו במידה זעומה יותר משחפצה מפלגת העבודה. אף על פי כן, הנה

משוכנעים בנוגע לצורך בסוציאליזם כשם שהם משוכנעים בנוגע לצורך בבטחון סוציאלי.

ואף זו: עצם העובדה שהשמרנים, אם ינצחו בשנת 1950, לא יצליחו לבטל יותר מאשר חלק זעיר מהישגי הפועלים בתחום השירות החברתי, הופך עתה למכשול למפלגת העבודה, משום שעובדה זו מביאה את הבריות לקבל את מה שהשיגו כדבר נתון שאין עליו עוררים, וממילא עלולים הם להוציאו מכלל חשבון בשעה שיחליטו על הצבעתם. החלק האחד מתכנית מפלגת העבר דה משנת 1945, ששיקול מעין זה אינו חל עליו, הוא החלק הדן ב"תעסוקה מלאה"; כי הבוחרים ממעמד הפועלים, שזכרון השנים שבין המלחמות עוד חי בלבם, עדיין הם חרדים חרדה עמוקה מפני חוסר-עבודה, ורובם מכירים ויודעים שמפלגת העבודה קרובה יותר לעשות מאמץ שלם ונאמן מאשר השמרנים לקדם ולמנוע אותו, אם יהיה צפוי ומאיים בקנה-מידה גדול. לגבי חלק גדול ממעמד הפועלים זהו הקלף החזק ביותר בבחי-רות, אלא שהיא חוששת לא מעט להציגו לראוה בעזו. כי מנהיגי הפועלים אינם מעיזים לומר כי יודעים הם כיצד למנוע גידול רציני של חוסר-העבודה במקרה שפל כלכלי בעולם. שום איש לא יוכל לומר זאת בישראל. לכל היותר, אפשר לומר בישראל-לב כי עכשיו יודעים אנו יותר מלשעבר על האמצעים הנכונים להפחתת חוסר-העבודה במצב כזה, ושהפועלים ינקטו אמצעים אולי במידה מלאה הרבה יותר ממה שהשמרנים עלולים לעשות. מה שמפלגת העבודה אינה מעי-זה לומר הוא שיש בכוחה למנוע עליית חוסר-העבודה, אם בזמן אחד תהיה ירידה חריפה ביצוא, הפחתת היכולת לשלם בעד יבוא מזונות וחמרי-גלם, והנזדה בארצות-הברית מפוננות לסייע בהכראת אירופה למירוץ מבהל להוציא את חוסר-העבודה לחוץ-לארץ על ידי העלאת מכס על יבוא ועל ידי הטלת עודפי התפוקה האמריקנית לשוקי העולם במחירי "דאמפינג". אף על פי כן, רוב בנינם של עובדי עבודת-כפים יודעים היטב כי סיכויים לתעסוקה טובה בימי שפל עולמי משובח יותר בימי שלטון פועלים מבימי שלטון שמרני; ואי לזאת כל הרעה במצב הכלכלי באמריקה בסמוך לתאריך הבחירות עשויה לשפר את סיכויי מפלגת העבודה על ידי שתעשה את פחד חוסר-העבודה לגורם גדול יותר בהלך-רוחם של הבוחרים. עד כאן לא היה לממשלת הפועלים כל צורך להגדיל את כמות התעסוקה, להבדיל מנסיונותיה לשפר את חלוקת

בבחירות האחרונות. אין כר להבטחות חדשות בנוגע לחלוקה מחדשת של ההכנסות בקנה-מידה דומה, או להישגים חדשים ומרהיבים שביצירת מדינת-השירות-החברתי למעלה ממה שצריך להתקיים במסגרת התכניות שהגשמתן כבר החלה.

אם כה ואם כה, יש מקום לטעון מה מניעה היתה למפלגת העבודה לבוא בתכנית שיחבור (סוציאליזאציה) שניה, נועזת לא פחות מדי של 1945? סבורני שהיתה, אפילו נתעלם מהשפעה אפשרית על הסיוע שבתכנית מארשאל, לפנינו העובדה הפשוטה כי השיחבור לשמו, או לשם הסוציאליזם, כוחו מועט להניע את מרבית הבור-חרים לצד זה או משנהו. כשם שהשמר-נים לא הצליחו לדרבן את המון-העם שיתנגד להלאמה של תחבורת-הדרכים, או החשמל, או הפלדה, אף מפלגת העבודה יודעת שאין ביכולתה לברוא התלהבות המונים לתכנית שיחבור נועזת, מכרות-הפחם הם ענין אחר, משום שהמחלוקת עליהם ארוכת-ימים היא, ומשום שרוב העם הבין שיש כאן בעיה דוחקת שאין לה פתרון כל זמן שהשליטה בידי הבעלים הישנים. לא היתה כל התרגשות עממית גדולה אם בעד איזו תכנית מתכניות השיחבור האחרות ואם נגדה; ואין מקום לצפות להתרגשות בתגובה להצעות אחרות ממין זה.

האמת לאמיתה היא שהבוחרים הצביעו בשנת 1945 לא בעד סוציאליזם כמשטר כלכלי המיוסד-בבעלות הציבור על התעשייה, אלא בעד קצב מהיר יותר בפיתוח מדינת-השירות-החברתי, בעד הפחתת אי-השיון החברתי, ובעד מדיניות תעסוקה מלאה כאמצעי לבטחון סוציאלי. מרבית הבוחרים היתה מעונינת במטרות אלו, ולא כל-כך באמצעים להשגתן; ושאלת האמצעים מתבר-לת, מכיון שאין חולקים עוד על המטרות, רק במידה שהגשמתן צריכה להשתלב במיבנה כל-כלי שלא יפנה מקומו בשבילן בקלות או בפשטות. סוציאליסטים בעלי-הכרה יטענו שהתביעות האנושיות של מדינת-השירות-החברתי אינן ניי-תנות להתיישב עם קיום הקפיטליזם ומישטר כלכלי, ושהעם, מכיון שרצה במטרות, חוקה שרצה גם באמצעים להשגתן, אך עובדה היא, שרוב המצביעים בעד מפלגת העבודה בבחירות האחרונות, ושעתידים אולי להצביע בעדה בבחי-רות הבאות, אין בהם ההכרה שצעדו צעד נוסף זה, וקרוב לשער שלא יהיו נוחים להתלהב לתכנית שפירושה כי צעדו צעד זה, או שהם

דירכפו (דיצנטראליזציה) המתיישב עם הסדר מרכזי של המדיניות, ההתקדמות הנדרשת לקראת דמוקרטיה תעשיינית, אמצעי הפיקוח והבריקה לשם קביעת היעילות וכשרון-המעשה תחת אמצעי-הבדיקה של היזמה הפרטית: פשיטת-רגל ותמוטה אפשרית. לא רע הדבר להאט את קצב השיחבור אם ההפוגה תשמש למציאת תשובה על שאלות כאלו. הסכנה היא שההפוגה עשויה להביא לא לידי התקדמות שלאחר הישג על בסיס מתוקן ומלוכד, אלא לידי הפסד זחף לאורך-ימים, ולידי קבלת „כלכלה מעורבת“ כמקום מרגוע קיים.

זוהי סכנה בעיני לא משום שאני להוט אחרי שיחבור כל דבר לשם שיחבור, אלא משום שבדי לי כי „כלכלה מעורבת“, המיוסדת בהמשכת הקפיטליזם בחלק גדול מהתחום התעשייתי, לא תיכון ולא תסכון לפעולה בניסיונות הבטחון החברתי והתעסוקה המלאה אשר מפלגת העבודה התחייבה עליהם עד קצה גבול כוחה. סוף-סוף הכות המניע של הקפיטליזם היה קיומה של „עתודת הפועלים“. לאמור של מצב שקיים חלק הגון מן הפועלים בפרד כמוס ומתמיד של איבוד עבודתם. זה לא היה, כמובן, הדרבן היחיד שהקפיטליזם הסתמך עליו. היו גם פתיוני העלאה בדרגה ואף תשלומים קבלניים בעד תפוקה נרספת, אך אלה לא היו מספיקים להחזיק את הפועלים „על הגובה“ אלמלא נוסף עליהם גם פחד הפיטורים, הדרבנות שבעבודה קבלנית אין בהם ממש, כידוע, במקום שקיימת התנגדות קולקטיבית חזקה להחשת הקצב; ותקות ההעלאה מושכת לבו של מיעוט קטן בלבד, בעיקר מן הפועלים המומחים, ולפעמים קרובות אין היא שקולה כנגד רגשי הנאמנות לאגודה המקצועית או לחברים שבמקום-העבודה. הנאי הבטחון החברתי והתעסוקה המלאה תובעים ומעוררים. גם רגשות אחרים — ועל הכל הבנה בהירה יותר כי רמת מחיה מוגבהת אינה מושגת אלא על ידי הרמת הייצור, ואחריותה הקולקטיבית של קבוצת העבודה היא לקדמו כמיטב יכולתם של חבריה. חוש-אחריות זה ייקל לעוררו מקום שאין קיים מכשול של בעית חלוקה בין מקבלי-שכר ובין מבקשי-ריות, אך כבר ברור הדבר כי השיחבור כשהוא לעצמו אין בו סיפק להעלות את הדרבנות החדשים ושצורות נכונות של יעון ופיקוח בתעשיות המשוחברות אי אפשר בלעדיהן.

ואולם דברים כגון אלו אי אפשר שיתפסו מקום נכבד במצע בחירות. אלו דברים שהם

התעסוקה על ידי ריבוי האפשרויות באזורי הפיתוח, ועל ידי השפעתה על כיוון זרימתה לתעשיות המעכבות תעשיות אחרות משום שהן לוקות בחוסר ידיים, ואולם מצב זה אפשר שלא יאריך ימים עד 1950; וקודם שתבוא לפני הבחורים קרוב שתראה מפלגת העבודה צורך להדגיש את מדיניות התעסוקה שלה הרבה יותר משעשתה זאת בטיטות-המצע שנתפרסמה עכשיו.

אם יהיה למפלגת העבודה עוד דבר אשר עליו תיכון פנייתה אל הבחורים — מדיניות תעסוקה או דבר אחר בעל סיכויים — הרי תוכל, לדעתי, להרשות לעצמה לכלול במצעה עוד שיעורים הגיוניים של שיחבור בלי סיכון גדול של הפסד קולות ובלי סיכוי גדול של ריוח קולות. אין ספק שהיא יכולה להרשות לעצמה אותם הצעדים המוגבלים קדימה המופיעים בטיטות-התכנית. הנימוק נגד החשת קצב השיחבור אינו במה שזו עלולה לעורר את חמת בוחריו-הספר, אלא במה שמפלגת העבודה עצמה עוד לא העלתה במחשבתה ברור מה עוד היא רוצה, וכיצד תשיג זאת, ושיקשה עליה לעשות רושם כאילו חשבה על כל אלה. שהרי ברור כי בעוד שקל היה לבודד ולאחד בבעלות ציבורית את התעשיות והשירותים שהולאמו עד כאן, הרי בשעה שיגיעו לידי נסיון להלאים תעשיות ובתי-הרושת רגילים יופיעו קשיים גדולים הרבה יותר בתחימת תחומים, כאשר כבר היה המקרה בתעשית הפלדה, והקמת מנגנון פיקוח מן הסוג הנכון עשויה להעלות בעיות סבוכות הרבה יותר. מצדי, הריני מברך בכל לבי על ההצעה בתכנית החדשה, שהשיחבור אפשר יהיה טעון להבא שימוש אחר לגבי חברות וקבוצות מסוימות, מאשר לגבי תעשיות שלמות; אך דומה שאיש לא יעז לומר כי הטכניקה של שיחבור מעין זה כבר הומצאה — ולא כל שכן הוסברה לקבוצת-המפתח של תומכי מפלגת העבודה אשר תצטרך לקנות לה את לב המוני הבחורים.

ומלבד כל אלה, הרי מפלגת העבודה, קודם שתרחיק לכת בדרך השיחבור, חייבת להגיע לעמק השווה עם התנועה הקואופרטיבית, הנתונה עכשיו בהלך-רוח חשדני ובלתי-קונסטרוקטיבי, והרדה הרבה יותר לשמור ולקיים בידה מה שכבר השיגה מלשקול ברצינות את התפקיד אשר היא מתכוונת למלא במשטר סוציאליסטי במכריע. על מפלגת העבודה לפתור גם כן את הבעיות של כשרון-המעשה והדרבנות הנאותים בשירותים משוחברים — הצורות והשיעורים הנכונים של

לקיים בידם את ההנאות של מדינת-השירות-החברתי. הרי התרופפות הרצון במפלגת העבודה להגיע לסוציאליזם אחת תהיה תוצאתה להפיץ אכזבה בהמונים שלא תמצא לה פורקן זולת הקומוניזם, שהרי השמרנות תוכל עוד פחות ממפלגת-עבודה מתפשרת לתת להמונים מה שהם מבקשים.

בקבלי את הצורך בהפוגה כלכלית הן בחלוקה המחודשת של ההכנסות והן בתכנית השיחבור, הריני בא מתוך מתוך שקולים אלה להדגיש את הצורך במסע גדול של חינוך סוציאליסטי, ולתור אחרי צורות אלטרנטיביות של יתר התקדמות בלתי-אמצעית לקראת הסוציאליזם, בהעדרן של הצעות אלטרנטיביות חולשתה של התכנית החד-שה, ולא במה שיש בה. בחזית הכלכלית, ביחוד, דר-מני, שהמכשולים על דרך חלוקה-מחדש נוספת של ההכנסות אינם חלים על ההצעות לחלוקה טובה יותר של ההון, רוצה הייתי לראות לא הגדלה צנועה במסי העזבון של נכסים גדולים, אלא התקפה ראדיקאלית על כל ירושת עושר למעלה ממכסימום מתקבל על הדעת. מדוע אי אפשר למפלגת העבודה עכשיו להעלות מחדש את תכ-נית ריניאנו-דולטון, שלפיה כל הנכסים, למעלה משיעור מכסימלי, יעברו לרשות המדינה לאחר מות בעליהם, עם תשלום קיצבה שנתית ליורש ואולי גם, בשיעור מופחת, לתקופת-חיים נוספת? מדוע לא יוטל מס-הון, אשר אם גם לא יביא הכנסה גדולה יעשה הרבה להמעיט את אי-השוויון בנכסים ויכשיר בזאת את הקרקע לחברה נטולת-מעמדות? מדוע לא נוכל לחזור ולקבל את העבודה שהעשירים, מכיון ששוב אינם מספקים הון על ידי „התאפקותם“ איבדו את זכותם החב-רתית להיות בעלים להון כל-עיקר, ושלעתיד לבוא עלינו ליחל להון ציבורי, ולא להון פרטי, כמקור לצבירת הון?

התקפה מעין זו על אי-השוויון בקנינים אפשר להשלימה השלמה הגיונית על ידי התקפה על הפליה מעמדית בתחום הפוליטי והחברתי. כבר הבעתי דעתי שהתכנית החדשה של מפלגת העבר דה צריכה לכלול את ביטולו הגמור של בית הלורדים, גם משום שהמשך קיומם של תאריי-מורשה הוא סתירה גמורה לרוח הדימוקראטיה, וגם משום שעכשיו, ססדר-היום מבחינת החיקוק אינו גדוש, היא שעת-כושר לטיפול בבעיה שמן ההכרח לטפל בה בזמן מן הזמנים בדרך לסר-ציאליזם, ומוטב לטפל בה לפני שתאריי-אצילות יתפכו למתן פרס מקובל על שנים ארוכות של

ענין לנסיגות, ולא לסיסמאות; ומטבע הדברים אין בהם כדי לעורר את לב הרבים זולת אלה הנוגעים בהם נגיעה ישירה. צד השיחבור שיש בו ענין לבחירות הוא הצורך לשכנע את הבוחרים, שאין הם יכולים לקבל, בתורת צרכים, את כל ההנאות של שיטת החלוקה הסוציאליסטית בלא שתהיה גם שיטת ייצור כיוצא בה, מפלגת העבודה רשאית לטעון בהגינות שבנסיבות השעה אין היא יכולה לבוא לפני הבוחרים בתכנית גדולה של שיחבור שתתגשם בחמש השנים הקרובות, אך מה אומרת היא לעשות אחרי כן, כשתגיע ההפוגה לסופה, והמצב יאפשר התקדמות נוספת?

אם עד לאותה שעה לא תצליח מפלגת העבודה לשכנע את מרבית הבוחרים בצורך התקדמות גדולה נוספת לקראת סוציאליזם, היא תרד לדרגת פושט-רגל פוליטי שאין לו דבר להציג בחלון הראווה וספק אם יש לו אף סיכוי לקיים בידו מה שכבר השיג, אך תהליך זה של קניית לב הבוחרים לסוציאליזם אין לדחותו עד לבחירות שלאחר הבחירות הבאות; שהרי אם יידחה, הרי הנימוקים נגד יציאה לזירת-המאבק בתכנית סר-ציאליסטית ברורה וגלויה כחם יהיה יפה גם כעבור שש שנים, אין פירוש הדבר שיש להפציר במפלגה כי תכניס למצע-הבחירות הקרוב שלה כל מה שבלבה ובמוחה, אלא שתכוון את תעמור-לתה לא רק למטרותיה הקרובות אלא גם למטר-רותיה הרחוקות, ושתנהג בתפקידי החינוך הסר-ציאליסטי אשר לה יתר רצינות משנהגה עד היום, יתכן, כמובן, שבעומק לבה מאבדת מנהיגות מפלגת העבודה את אמונתה בסוציאליזם כאורח-חיים, ומגיעה לידי אמונה ב„כלכלה מעורבת“ לא רק כתחנת-ביניים, אלא כפתרון קיים לבעיה החברתית. לא אחת קרה שמפלגה אשר החלה בדחף עצום לתיקונים ביצעה עד מהרה את מרבית תכניתה הקרובה, ולאחר-כך פסקה חיותה. כך אירע לליבראליזם אחרי 1910, למתקנים הויגים של 1832 תוך שנים ספורות לאחר נצחונם, ולשתי המפלגות תוך העשור לחוק הריפורמה של 1867. אפשר שכך יעלה גם למפלגת-העבודה, אשר התקדמה במהירות כזו עד שביצעה כמעט את כל תכניתה לחמש השנים תוך ארבע שנים, אך אם יש דרך למנוע שכך יעלה לה למפלגת העבודה, הרי יש טעמים ונימוקים חותכים למנוע את הדבר. אם הדין עמי, שההישגים החברתיים באר-בע השנים האחרונות אינם נתנים להתקיים אלא אם יבוצרו על ידי פיתוחה של שטת ייצור סוציא-ליסטית בעיקרה, ואם המוגי העם תקיפים בדעתם

עולמי. מבקש הייתי מדיניות מוסכמת עם התנועה הקואופרטיבית ולא פטר מדון וריבו; ותיקון השל־טון המקומי שיחזק את היחידות הקטנות וכן ייצור חטיבות גדולות יותר לניהול שירותים אנווריים. אך הצעות אלו ניתנות להשתלב בטיטת המצע בלא לפגוע בקו המתון והריאליסטי שלה כתחום השיתבור. אני חולק על אלה שכתבו אותה בעיקר במקום שהיא נוגעת — או ליתר דיוק, אינה נוגעת — בבעיות המיבנה המעמדי. אין אני מאמין באפשרות של הצלחה בתיקונים למדי־ניות כלכלית סוציאליסטית בתוך חברה שעודה ספוגה הפליות מעמדיות. והנוטה אפילו להדגישן מקום שהן גובעות מהכנסה של משכורת, או שיש בה הענקת תארי־אצילות למנהיגי התנועה המקצועית והקואופרטיבית. הריני אינדיבידו־אליסט ראדיקאלי וסוציאליסטי כאחד; ומובטחני שמפלגת העבודה הבריטית אם רק תשכח את משנת הראדיקאליזם שלה, תסתלק גם מן הסר־ציאליזם שלה במהרה. הדבר לא אירע עדיין, ולבי סמוך ובטוח שנאמני המפלגה באגודות המקצועיות ובסניפים יקדמו את הרעה. אף על פי כן גונב אלי רמז לא נעים מבין השיטין של אותה תעודה לא־מלהיבה ששמה „מפלגת העבודה מאמינה ב—“ לא בסוציאליזם אלא ב„בריטניה“ בלבד. באיזה מין בריטניה, במטותאז חזקה שהיא מאמינה בבריטניה סוציאליסטית, ולו גם תהיה ההתקדמות לקראתה אטית יותר משדימו בגפשמ הסוציאליסטים אשר בנו את המפלגה העלו אותה לשלטון.

הוקעתם וגיגויים? וכן רוצה הייתי לראות רמזי שאיפה, להוריד את המשכורות המנופחות שמשל־מים בעסקים גדולים, ובשלבים העליונים של כמה מן המקצועות, תחת כוונות להעלות את המשכורות בשירותים ציבוריים, ובתוכם שירותי הרפואה, ולקרבתן לרמת העסקים הגדולים; כי עכשיו שהמדינה מקבלת עליה יותר ויותר את הוצאות החינוך הגבוה, הרי הנימוק בעד משכורת גבוהה כגמול הכשרה מקצועית יקרה נחלש בהרבה. הדרך להשגת חברה נטולת־מעמדות, היא בהחלט לא דרך קידום הבדלי המעמדות הפונק־ציונאליים ברוח מה שמתקרא „מהפכת המנהלים“. כללו של דבר, חרד אני לתכנית החדשה, לא משום מה שיש בה, אלא משום מה שאין בה. מכיר אני בצורך, בחמש השנים הקרובות, להשיג לים את התמורות הכלכליות שכבר הוחל בהן ולדחות התחייבויות גדולות נוספות עד לזמן שיתכן לקיימן מתוך ייצור מוגדל ללא זיקה לסיוע מן החוץ. אין אני „מלאים“ דוקטרינרי: ככל שימעט הצורך לתת תעשיות בעול קורפורא־ציות מורכזות וככל שירבו הצורות השונות ומער־טות־התרכז של פיקוח חברתי אשר מפלגת העבודה תוכל להמציא, תרבה שמחתי. איני מת־נגד אף להמשך קיום „סקטור פרטי“ של יזמה קטנת־ממדים, בתנאי שהתעשיות והשירותים העיקריים נתונים לפיקוח ציבורי בצורה זו או אחרת. הייתי מספח את הבנקים לשטרות־ערך לסקטור המשוחבר (בלי להפכם לבנק אחד ומאחד), משום שרואה אני את ניהולם הציבורי כהכרח גמור לקיום תעסוקה מלאה במקרה שפל